

Artur Grabowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Ekonomii
artur.grabowski@ue.katowice.pl

NIEMIECKIE ZMAGANIA ZE SPOŁECZNĄ GOSPODARKĄ RYNKOWĄ – WSKAŹNIK W^3

*Systemem gospodarczym Niemiec jest
społeczna gospodarka rynkowa.
W minionych dziesięcioleciach przyniosła:
wzrost, dobrobyt, innowacje, wolność i pokój społeczny.
Społeczna gospodarka rynkowa góruje
nad innymi systemami gospodarczymi.*

Klaus Engel, Michael Vassiliadis¹

Streszczenie: Od 1948 r. Republika Federalna Niemiec funkcjonuje w systemie społecznej gospodarki rynkowej. System ten przechodził rozmaite ewolucje i wymaga stałego odnawiania oraz aktualizowania. Wynika to z szybkości zmian, do jakich dochodzi we współczesnej gospodarce. Konsekwencją dynamicznego rozwoju były zaniedbania w kwestii ochrony środowiska naturalnego, co z kolei wpływało na obniżenie dobrobytu i jakości życia. Stąd też niemiecki parlament zdecydował o powołaniu Komisji Ekspertów, która miała zająć się sposobami przezwyciężenia negatywnych skutków rozwoju gospodarczego. Celem artykułu jest przedstawienie sposobu tworzenia nowej alternatywnej miary dobrobytu (wskaźnik W^3), jak i wniosków zawartych w raporcie końcowym Komisji Ekspertów oraz wybranych rekomendacji dla polityków gospodarczych.

Słowa kluczowe: PKB, jakość życia, społeczna gospodarka rynkowa, zrównoważony rozwój, dobrobyt.

¹ *Werte – Wissen – Wachstum. Was Deutschland tun muss.* Hrsg. K. Engel, M. Vassiliadis. Hoffmann und Campe Verlag, Hamburg 2010, s. 17.

Wprowadzenie

Początek reform gospodarczo-walutowych w 1948 r. na obszarze Republiki Federalnej Niemiec umożliwił wdrażanie systemu społecznej gospodarki rynkowej (SGR) wywodzącej się z ordoliberalizmu. Na podstawie analizy poglądów prezentowanych przez autorów zaliczanych do grona ordoliberalistów (Franz Böhm, Ludwig Erhard, Walter Eucken, Alfred Müller-Armack, Wilhelm Röpke, Alexander Rüstow), można stwierdzić, iż filarami systemu SGR były takie wartości, jak: odpowiedzialność, równość, sprawiedliwość i wolność.

Zadeklarowanymi celami społecznej gospodarki rynkowej było m.in.:

- a) istnienie porządku gospodarczego opartego na wolnej konkurencji i ładzie prawnym,
- b) prowadzenie polityki gospodarczej, która zapewniała pełne zatrudnienie i dobrobyt wszystkim obywatelom,
- c) stabilność budżetu państwa oraz zrównoważony bilans w handlu zagranicznym,
- d) ochrona prawa konsumentów, a także istnienie sprawnego systemu świadczeń społecznych.

Wraz z upływem lat i zmianami kolejnych rządów federalnych coraz bardziej praktyka życia gospodarczego wskazywała natomiast jednoznacznie, iż system ten oddalał się od pryncypiów ordoliberalnych, czyli fundamentalnej kwestii polegającej na utrzymaniu równowagi pomiędzy gospodarczą wydajnością a społeczną spójnością, nawiązując do irenicznej formuły A. Müllera-Armacka².

Tymczasem regularna i krytyczna analiza bieżącej sytuacji panującej w Niemczech jest prowadzona od 1963 r. przez Radę Ekspertów ds. Oceny Rozwoju Ogólnogospodarczego (Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung). W ekspertyzie z 2013 r. podkreślono, że wobec zmian demograficznych, polityka gospodarcza powinna być nakierowana na działania przyczyniające się do wzrostu gospodarczego i wzmocnienia stanu finansów publicznych, a także systemu zabezpieczeń społecznych. Już w 1975 r. Rada Ekspertów wskazała, iż cele gospodarki rynkowej (np. skrócenie czasu pracy na rzecz zwiększenia czasu wolnego lub też zwracanie baczniejszej uwagi na środowisko naturalne podczas produkcji i konsumpcji dóbr) są właśnie wyrazem tego, czego pragnie społeczeństwo³.

Kolejnym działaniem w skali ogólnoniemieckiej było powołanie w 2010 r. Komisji eksperckiej złożonej z parlamentarzystów, przedstawicieli nauki i środowisk gospodarczych, o nazwie: „Wzrost. Dobrobyt. Jakość życia – drogami ku

² H. Tietmeyer: *Eine stabile Währung als Grundlage für die Soziale Marktwirtschaft*. W: *Soll und Haben. 50 Jahre Soziale Marktwirtschaft*. Hrsg. K.W. Nörr, J. Starbatty. Lucius & Lucius Verlag, Stuttgart 1999, s. 8.

³ Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung: *Gegen eine rückwärtsgerandete Wirtschaftspolitik, Jahresgutachten 2013/14*, Wiesbaden 2013, s. 1-2, 479.

zrównoważonemu rozwojowi gospodarczemu i postępowi społecznemu w społecznej gospodarce rynkowej”, nawiązującej do pryncypiów ordoliberalnych i stanowiącej dowód na pozostanie w tym systemie (abstrahując od kwestii woli i pracy nad wypełnianiem konkretnych zadań w zgodzie z teoretycznymi założeniami tej doktryny ekonomiczno-społecznej).

Celem artykułu jest przybliżenie sposobu stworzenia nowej alternatywnej miary dobrobytu (wskaźnik W³) i wniosków zawartych w raporcie Komisji oraz wybranych rekomendacji dla polityków gospodarczych, które mogą być również interesujące dla Polski ze względu na posiadanie zapisu konstytucyjnego w art. 20, dotyczącym przecież społecznej gospodarki rynkowej.

1. Powołanie Komisji i obszary tematyczne obrad

Fracje CDU/CSU, SPD FDP i Związek 90/Zielonych złożyły 23 listopada 2010 r. wniosek o stworzenie komisji eksperckiej. Uzasadniały to:

- a) nowymi wyzwaniem dotyczącymi wielu aspektów życia społeczno-ekonomicznego, przed jakimi znajdują się Niemcy i inne państwa uprzemysłowione,
- b) faktem, iż rozwój gospodarczy powoduje zużywanie ograniczonych zasobów, przyczyniając się także do negatywnych zmian w środowisku naturalnym,
- c) stwierdzeniem, iż powszechnie używany wskaźnik PKB nie odzwierciedlał aspektów społecznych i ekologicznych.

Powstały więc pytania, czy wzrost PKB może być uznawany za najważniejszy wskaźnik skutecznej polityki gospodarczej i w jaki sposób można by było stworzyć indyktor, który obejmowałby kwestię dobrobytu? W związku z tym zamysł posłów był nakierowany na zrównoważony rozwój, a co za tym idzie na porządek gospodarczy, który przeciwstawia się rabunkowej eksploatacji zasobów naturalnych i przerzucaniu obecnych kosztów na przyszłe pokolenia. Dylemat ten został podsumowany następującym otwartym pytaniem: jak w takich warunkach (rywalizacji międzynarodowej w globalnej skali) doprowadzić do osiągnięcia trwałego dobrobytu dla wszystkich?⁴

Decyzją większości posłów Bundestagu w dniu 1 grudnia 2010 r. powołano do życia komisję parlamentarną pod nazwą: „Wzrost, dobrobyt, jakość życia – drogi ku zrównoważonemu gospodarowaniu i rozwojowi socjalnemu w społecznej gospodarce rynkowej”. Podczas debaty poselskiej przedstawiciel CDU/CSU (G. Nußlein) stwier-

⁴ Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD, FDP und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN, Einsetzung einer Enquete-Kommission *Wachstum, Wohlstand, Lebensqualität – Wege zu nachhaltigem Wirtschaften und gesellschaftlichem Fortschritt in der Sozialen Marktwirtschaft*, Drucksache 17/3853, z 23 listopada 2010 r., s. 1-2.

dził, iż nowo powstała komisja ma sformułować krytykę pod adresem systemu gospodarczego (SGR), a przewodniczący frakcji SPD (F.-W. Steinmeier) wskazał dodatkowo, iż kryzys finansowy wpłynął nie tylko na utratę zaufania do społecznej gospodarki rynkowej, lecz także do demokracji i sprawności instytucji demokratycznych.

Dla posła FDP – H.O. Solmsa – ramy społecznej gospodarki rynkowej były natomiast postrzegane jako fundamentalne. Przedstawiciel opozycji (F. Kuhn ze Związku 90/Zielonych) powiedział z kolei, iż wzrost gospodarczy nie oznacza automatycznie większej sprawiedliwości społecznej, gdyż nie żyjemy już w epoce Ludwiga Erharda. Rządząca koalicja, która powołuje się na Społeczną Gospodarkę Rynkową, musi udowodnić, iż ten system istnieje obecnie w Niemczech i zadać sobie pytanie: jak prezentuje się część społeczna gospodarki rynkowej w sytuacji, gdy nie odnotowano wzrostu gospodarczego⁵.

2. Wyniki prac komisji i przedstawione rekomendacje

W skład Komisji weszły 34 osoby (17 posłów Bundestagu i 17 ekspertów zewnętrznych). Komisja prowadziła prace w ramach pięciu grup projektowych, które dotyczyły następujących tematów:

- I. Znaczenia wzrostu dla gospodarki i społeczeństwa.
- II. Opracowania jednolitego indykatora dobrobytu/postępu.
- III. Rozwoju, zużycia zasobów i postępu technicznego – możliwości i granic produktywności.
- IV. Prowadzenia zrównoważonej polityki porządkującej.
- V. Środowiska pracy, zachowań konsumenckich i stylów życia⁶.

W dalszej części zostały przedstawione wybrane wnioski z prac grup I, III, IV i V oraz bardziej szczegółowo wyniki prac II grupy.

Podczas obrad I grupy zwrócono uwagę, iż pojęcie „wzrost” w rozwiniętych i nowoczesnych gospodarkach dotyczy przede wszystkim kwestii jakości (produktów, usług). Wzrost oparty tylko na wskaźnikach ilościowych odnosił się głównie do krajów rozwijających się oraz nowo uprzemysłowionych i określa go wyłącznie Produkt Krajowy Brutto (PKB). Wskaźnik ten nie jest natomiast doskonały i np. nie uwzględnia zwiększania ilości czasu wolnego czy też kosztów dla środowiska naturalnego wynikłych ze wzrostu wielkości produkcji⁷.

⁵ www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2010/32467716_kw48_de_wohlstandsenuete/index.html (24.02.2014).

⁶ Schlussbericht der Enquete-Kommission *Wachstum, Wohlstand, Lebensqualität – Wege zur nachhaltigem Wirtschaften und gesellschaftlichem Fortschritt in der Sozialen Marktwirtschaft*, Drucksache 17/13300 z 3 maja 2013 r., s. 23.

⁷ Ibid., s. 102-103.

Podczas prac wstępnych za ważną kwestię uznano analizę etapów rozwoju Niemiec, wśród których wyróżniono pięć faz:

- od 1949 r. do 1960 r. – odbudowa i cud gospodarczy,
- od 1960 r. do 1973 r. – pełne zatrudnienie i przegrzanie gospodarki,
- od 1973 r. do 1989 r. – I kryzys wzrostu, szoki naftowe i zmiany strukturalne,
- od 1989 r. do 2005 r. – II kryzys wzrostu, odbudowa wschodniej części kraju i globalizacja,
- od 2005 r. – gwałtowny wzrost, światowy kryzys finansowy i renesans przemysłu⁸.

Wyodrębnienie tych etapów pozwoliło spojrzeć na społeczną gospodarkę rynkową jako system, gdzie nie występował technokratyzm, a prowadzone działania naprawcze nie wpływały wyłącznie na mechanizm rynkowy, ale odnosiły się przede wszystkim do podstaw społeczno-kulturowych. SGR cechowało całościowe podejście, które pozwalało na bycie elastyczniejszym przy podejmowaniu zmian na skutek rozmaitych wyzwań⁹.

Na wstępie prac grupy projektowej II stwierdzono, iż indikator dotyczący dobrobytu/postępu powinien pozwolić na dokonanie odpowiedniej oceny decyzji politycznych na podstawie kryteriów: ekologicznych, ekonomicznych i społecznych.

Stworzony indikator miał więc obejmować kilka aspektów: materialny standard życia, dostęp i jakość pracy, społeczny podział dobrobytu oraz wykluczenie i spójność społeczną, nienaruszone środowisko i dostęp do rzadkich zasobów naturalnych, szanse edukacyjne i poziom edukacji, zdrowie i oczekiwaną długość życia, jakość publicznej opieki, a także bezpieczeństwo socjalne i uczestnictwo w życiu politycznym, subiektywne, odczuwane przez ludzi jakość i zadowolenie z życia¹⁰.

Prace tego zespołu rozpoczęły się od krytycznej analizy istniejących metod analizy dobrobytu (np. stosowanych w Australii i Kanadzie, czy też przedstawionych w raporcie komisji w składzie – J.E. Stiglitz, A. Sen, J. Fitoussi z 2009 r. oraz ekspertyzie pt.: „Wirtschaftsleistung, Lebensqualität und Nachhaltigkeit” („Wydajność gospodarcza, jakość życia i zrównoważony rozwój”), sporządzonej na zlecenie rady ministerialnej niemiecko-francuskiej przez ośrodki badawcze z obu państw i opublikowanej w grudniu 2010 r.¹¹.

⁸ Ibid., s. 52.

⁹ Ibid., s. 103.

¹⁰ Ibid., s. 231.

¹¹ W pracach II grupy projektowej wzięło udział 7 posłów Bundestagu, a ze strony ekspertów byli to: B. Jochimsen (profesor makroekonomii z Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa w Berlinie), M. Miegel (profesor, kierownik naukowy fundacji Ernsta Freibergera), Ch. Schmidt (profesor polityki gospodarczej i ekonometrii stosowanej Uniwersytetu w Bochum oraz członek Rady Ekspertów ds. Oceny Rozwoju Ogólnogospodarczego), G. Wagner (profesor makroekonomii w Uniwersytecie Technicznym w Berlinie). W pracach uczestniczył także N. Reuter (wykładowca makroekonomii z Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa w Berlinie).

Ponadto zostały także przeprowadzone badania wśród polityków na temat znajomości i stosowania przez nich wskaźników dotyczących dobrobytu i wzrostu¹². Poddano także krytyce wskaźnik PKB jako niewystarczający do określenia dobrobytu społecznego. Jednocześnie członkowie komisji ustalili, iż nie można pojedynczym wskaźnikiem dokonać w sposób prawidłowy jednocześnie pomiaru: dobrobytu, jakości życia i wzrostu.

W związku z tym powstały wzorcowe indykatory – W^3 , które podzielono na trzy obszary tematyczne:

- dobrobyt materialny,
- socjalny i partycypacji publicznej,
- ekologia.

Tabela 1. Wzorcowe indykatory

Dobrobyt materialny	Socjalny i partycypacji publicznej		Ekologia
Produkt Krajowy Brutto: realny PKB na mieszkańca/zmiana % PKB per capita (miejsce Niemiec w rankingu globalnego PKB)	Zatrudnienie: odsetek osób zatrudnionych	Wykształcenie: liczba absolwentów w wieku 20-24 lata	Krajowa emisja gazów cieplarnianych
Podział dochodów: P80/P20	Zdrowie: przewidywana długość życia		Krajowa nadwyżka azotu
Dług publiczny: wartość zadłużenia (tzw. luka wytrzymałościowa)	Wolność: indyktor Banku Światowego „Voice & Accountability”		Różnorodność gatunków: krajowy indeks ptactwa

Źródło: Na podstawie: Schlussbericht der Enquete-Kommission *Wachstum, Wohlstand, Lebensqualität – Wege zur nachhaltigen Wirtschaften und gesellschaftlichem Fortschritt in der Sozialen Marktwirtschaft*, Drucksache 17/13300 z 3 maja 2013 r., s. 238.

Do każdego z obszarów tematycznych (tab. 1.) przyporządkowano szczegółowe wskaźniki: po trzy dla obszaru „dobrobyt materialny” i „ekologia” oraz cztery dla obszaru „socjalnego i partycypacji publicznej”. Uzasadnienie wyboru wskaźników przedstawionych przez Komisję było następujące:

1. Obydwa (realny PKB per capita i jego zmiany wyrażone w procentach) zostały uznane za niezbędne do określenia stanu dobrobytu materialnego, lecz nie są w stanie dać pełnego obrazu rzeczywistości. Ponadto dokonanie analizy porównawczej uwzględniającej sytuację globalną było uzupełnieniem dla wskaźnika zmian procentowych PKB.
2. Podział dochodów P80/P20 został włączony, ponieważ nie jest zbyt skomplikowanym w interpretacji dla społeczeństwa, które np. otrzymuje informację, iż w 2010 r. rozstęp podziału dochodów w Niemczech oparty na percentylu 80 był wyższy 2,14 razy od percentyla 20.

¹² Schlussbericht..., op. cit., s. 237.

3. Dług publiczny został wskazany, gdyż jego nadmierny wzrost powoduje negatywne skutki, np. ogranicza możliwości skutecznego działania państwa. Ponadto luka wytrzymałościowa wynosiła 1,4% PKB (2010 r.), co oznaczało konieczność przeznaczenia przez władze publiczne takiego odsetka PKB, aby przy tej samej ilości wydatków i obciążeń podatkowych móc sfinansować obecne świadczenia w przyszłości.
4. Jednym z koniecznych warunków zapewnienia materialnego dobrobytu jest posiadanie odpowiedniej liczby zatrudnionych w gospodarce. Ma to również związek z faktem, iż stopień zadowolenia z życia wśród osób mających zatrudnienie jest wyższy od bezrobotnych (w skali od 1 do 10, dla pierwszej grupy wartość wynosiła 7,1, a dla drugiej już tylko 4,7).
5. Wybrano osoby w wieku 20-24 lata, które ukończyły naukę np. w wyższych szkołach zawodowych czy uniwersytetach, gdzie uzyskały minimalne kwalifikacje konieczne do rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy.
6. Przewidywana długość życia (wartość dla Niemiec w 2010 r. wynosiła 80,6) została uznana za kluczową w obszarze zdrowia (fizycznego i psychicznego), będącego podstawowym warunkiem dla prowadzenia szczęśliwego życia.
7. Wolność została uznana za esencjalną część dobrobytu i jakości życia. Stąd też wybór wskaźnika dotyczącego prawa do współdecydowania i odpowiedzialności za sprawę swojego kraju.
8. Emisja gazów cieplarnianych i azotu przyczynia się do długotrwałych zanieczyszczeń powietrza i wód gruntowych, stąd konieczność obniżania ich emitowania.
9. Dane o występowaniu gatunków ptaków (pospolitych polnych) wskazują na stopień dywersyfikacji biologicznej ekosystemu¹³.

W ramach usprawnienia sposobu oceny bieżącej sytuacji makroekonomicznej i wcześniejszego reagowania na zbliżające się zagrożenia wprowadzono tzw. sygnały ostrzegawcze dla każdego z trzech indykatorów.

W **obszarze dobrobytu materialnego** były to: inwestycje netto wyrażone w procentach, podział dochodów P90/P50, równowaga finansowa w sektorze prywatnym (luka kredytowa/PKB, ryzyko zmian cen akcji i nieruchomości oraz wskazanie na produkcję własną wytworzoną, nie na sprzedaż).

W **obszarze socjalnym i partycypacji publicznej** były to: niepełne zatrudnienie, liczba osób uczestniczących w dalszym kształceniu, a także liczba lat przeżytych w zdrowiu.

W **obszarze dotyczącym ekologii** znalazły się wartości globalne dotyczące emisji gazów cieplarnianych, nadwyżki azotu oraz indeksu ptactwa¹⁴. Upublicznienie wskaźników ostrzegawczych będzie następować w przypadku, gdy któryś z nich będzie przybierał negatywny stan lub też zbliżał się do wartości granicznej.

¹³ Ibid., s. 239, 242-243, 252, 255, 259-261, 268-272.

¹⁴ Ibid., s. 276.

Członkowie III zespołu projektowego sformułowali klarowne problemy i wyzwania, z jakimi powinny zmierzyć się władze publiczne. Należą do nich m.in.:

- a) konieczność zaprzestania prowadzenia działań krótkookresowych,
- b) istnienie fragmentaryzacji instytucjonalnej oraz niedostatecznej koherencji i koordynacji pomiędzy różnymi obszarami politycznymi,
- c) funkcjonowanie w wielobiegunowym łańdże światowym wymaga zmian w dotychczasowym podejściu do instytucji międzynarodowych. Dotyczy to przede wszystkim wyzwań stojących przed państwami z grupy G20, które mają do czynienia z wielopłaszczyznowymi problemami, lecz trzymają się „sprawdzonych metod”, które mają niewiele wspólnego z modelem zrównoważonego rozwoju i wzrostu. Za ważne wskazano reformę ONZ i G20. Wszystkie z nich mają związek z koniecznością podjęcia wysiłków, aby wzrost dobrobytu umiejętnie pogodzić z planetarnymi barierami ekologicznymi¹⁵.

Tymczasem IV grupa projektowa wskazała na wielowymiarowość wyzwań związanych z pojęciem zrównoważonego wzrostu, który dotyczy takich obszarów, jak:

- ekologia (dbanie o środowisko i zasoby naturalne),
- finanse publiczne (niepowiększanie zadłużenia i przerzucanie obciążeń na przyszłe pokolenia),
- innowacje (wdrażane przez przedsiębiorstwa w celu poprawy swojej pozycji konkurencyjnej),
- podział dochodów (powstrzymanie nieodwracalnych różnic pomiędzy biednymi i bogatymi),
- prowadzenie życia (promocja postaw życiowych, których koszty nie są uciążliwe dla społeczeństwa i środowiska naturalnego),
- wartości (np. zapobieganie wystąpieniu baniek spekulacyjnych)¹⁶.

Istotnym elementem prac było opracowanie propozycji dotyczących regulacji na rynkach finansowych, które powinny zostać uzupełnione o dodatkowe zapisy dotyczące m.in. wysokości kapitałów własnych banków (do ich obliczania powinno się zacząć stosować miarę Leverage Ratio), w skład kapitału własnego mogłyby wchodzić tylko instrumenty specyficzne dla banków. Postulowano także objęcie kontroli parabanków. Ponadto innowacyjne instrumenty finansowe obciążone wysokim ryzykiem należałoby ograniczyć lub nałożyć zakaz ich tworzenia. Oprócz tego trzeba wyposażyć europejski nadzór bankowy w instrumenty interwencyjne wobec międzynarodowych banków (np. działających w wielu państwach strefy euro i zagrożonych upadłością)¹⁷.

¹⁵ Ibid., s. 444, 500.

¹⁶ Ibid., s. 546.

¹⁷ Ibid., s. 572-573.

Podczas obrad V grupa projektowa zajmowała się zmianami w funkcjonowaniu społeczeństwa (w tym stylami konsumpcji) i rynkiem pracy. Sformułowała także zalecenia wobec producentów, wśród których znalazły się:

- a) wydłużenie cyklu życia produktu (zastosowanie bilansu ekologicznego według normy ISO 14040 i śladu ekologicznego CO₂ w produkcji, zgodnie z normą ISO/DIS 14067.2),
- b) optymalny rozwój produktu,
- c) rozszerzenie odpowiedzialności za produkt (na dostawców, podwykonawców i producentów w trakcie trwania całego cyklu produkcyjnego),
- d) redukcja liczby odpadów i odzysk materiałów¹⁸.

Zakończenie prac Komisji i jej pięciu grup projektowych przyniosło publikację raportu w II kwartale 2013 r. Odnosząc się przede wszystkim do efektów związanych z powstaniem wskaźnika W³, to rekomendacje sformułowane pod adresem rządu federalnego były klarowne i brzmiały następująco: powinien rokrocznie zajmować stanowisko w sprawie bieżącej wartości wskaźników wzorcowych i upubliczniać wyniki.

Podsumowanie

Spółeczna gospodarka rynkowa przechodziła w swej historii różne etapy rozwoju i podlegała różnym wyzwaniom. W Republice Federalnej Niemiec istnieje konsensus co do pozostania nadal w tym systemie gospodarki, który jest swego rodzaju kompasem, jednak wymagającym aktualizowania, odnawiania i ożywiania.

Wierność społecznej gospodarce rynkowej nie oznacza „zamknięcia oczu” na rzeczywiste wyzwania, o których mówił S. Gabriel (minister gospodarki i energetyki), czyli doprowadzenia do współgrania pozornych sobie przeciwności: rynku i państwa, polityki makro- i mikroekonomicznej, polityki popytowej i podaźowej, polityki koniunkturalnej i konsolidacyjnej, polityki przemysłowej i ochrony środowiska, społeczeństwa opartego na przemyśle i usługach, elastyczności i bezpieczeństwa. Wszystkie z nich wymagają natychmiastowych działań w ramach polityki tzw. 5I – dotyczącej infrastruktury, innowacji, integracji rezerwuaru wykwalifikowanych zasobów, internacjonalizacji oraz inwestycji. Dopiero potem należy przystąpić do reform dotyczących takich obszarów, jak: digitalizacja, energetyka, sprawy europejskie, zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników oraz następujące zmiany ludnościowe¹⁹.

¹⁸ Ibid., s. 730-731.

¹⁹ *Jahreswirtschaftsbericht 2014. Soziale Marktwirtschaft heute – Impulse für Wachstum und Zusammenhalt*. Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Berlin 2014, s. 4-5, 13.

Powołanie Komisji eksperckiej przez Bundestag i sporządzenie raportu oraz nowego narzędzia analitycznego (wskaźnik W^3) miało przyczynić się do zwrócenia uwagi na kwestie zróżnicowania zjawisk ekonomiczno-społecznych. Ordoliberalna współzależność łańdów (ekonomicznego, prawnego, politycznego i społecznego) została dopełniona o kwestie ładu środowiskowego, wyartykułowane już w niemieckiej strategii zrównoważonego rozwoju z 2002 r., lecz zogniskowane na trzech obszarach tematycznych: 1) dobrobycie materialnym, 2) socjalnym i partycypacji publicznej, 3) ekologii.

W jaki sposób zaproponowane narzędzie będzie pomocne w realizacji założonych celów pokaże już najbliższa przyszłość. Tymczasem można stwierdzić, iż stworzony wskaźnik stanowi kolejne ujęcie pozwalające na określenie sytuacji w 10 obszarach tematycznych dotyczących Republiki Federalnej Niemiec.

Literatura

Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD, FDP und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN, Einsetzung einer Enquete-Kommission *Wachstum, Wohlstand, Lebensqualität – Wege zu nachhaltigem Wirtschaften und gesellschaftlichem Fortschritt in der Sozialen Marktwirtschaft*, Drucksache 17/3853 z 23 listopada 2010 r.

Jahreswirtschaftsbericht 2014. Soziale Marktwirtschaft heute – Impulse für Wachstum und Zusammenhalt. Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Berlin 2014.

Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung: *Gegen eine rückwärtsgewandte Wirtschaftspolitik, Jahresgutachten 2013/14*, Wiesbaden 2013.

Tietmeyer H: *Eine stabile Währung als Grundlage für die Soziale Marktwirtschaft*. W: *Soll und Haben. 50 Jahre Soziale Marktwirtschaft*. Hrsg. K.W. Nörr, J. Starbatty. Lucius & Lucius Verlag, Stuttgart 1999.

Schlussbericht der Enquete-Kommission *Wachstum, Wohlstand, Lebensqualität – Wege zur nachhaltigem Wirtschaften und gesellschaftlichem Fortschritt in der Sozialen Marktwirtschaft*, Drucksache 17/13300 z 3 maja 2013 r.

Werte – Wissen – Wachstum. Was Deutschland tun muss. Hrsg. K. Engel, M. Vassiliadis. Hoffmann und Campe Verlag, Hamburg 2010.

www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2010/32467716_kw48_de_wohlstandsenuete/index.html.

GERMAN OVERCOME WITH SOCIAL MARKET ECONOMY – INDICATOR W^3

Summary: Since 1948 Federal Republic of Germany functions in a system of social market economy. This system underwent various evolutions and now requires constant renewal and updates. This is due to the rapid changes that occur in the contemporary

economy. The consequence of the dynamic development was negligent in the protection in the environment, which in turn influenced reduction of welfare and quality of life. Hence, the German parliament decided to appoint a Committee of Experts, which was to take care of the ways to overcome the negative effects of economic development.

The aim of this paper is to present a method of creating a new alternative measure of well-being (indicator W^3), as well as conclusions included in a Commission of Experts' final report and selected recommendations for economic politicians.

Keywords: GDP, quality of live, social market economy, sustainable development, welfare.